

unbulletin 2'08

ZMĚNA KLIMATU A MIGRACE * MÍROVÉ OPERACE OSN * ICC: MILNÍK MEZINÁRODNÍHO PRÁVA * ROZVOJOVÉ CÍLE V AFRICE
* ČESKO PROTI HLADU A PODVÝŽIVĚ * DROGY: ZÁVISLOST JE NEMOC * DOBROVOLNÉ NÁVRATY UPRCHLÍKŮ * SKUTEČNÁ OSN

VYROČÍ TÉMA ZÁBĚR PROFIL ROZHOVOR OSN A ČR Z HISTORIE OSN OČIMA NEVLÁDNÍCH ORGANIZACÍ OČIMA STUDENTŮ DOKUMENT NÁZORY

ZPRAVODAJ OSN V ČESKÉ REPUBLICĚ

60 LET MODRÝCH PŘÍLEB

Změna klimatu může ovlivnit migraci do ČR

Milí čtenáři,

zatčení bývalého vůdce bosenských Srbů Radovana Karadžiće podezřelého ze spáchání válečných zločinů se stalo globální událostí. „Je to historický okamžik pro všechny oběti. Celých 13 let musely čekat až bude postaven před spravedlnost,“ prohlásil šéf OSN Ban Ki-moon. O několik dní dříve upoutala podobnou pozornost jiná zpráva: žalobce Mezinárodního trestního soudu (ICC) vyzval k zatčení soudánského prezidenta Bašira, kterého viní z genocidy v Dárfúru. Před mezinárodní soud byli už dříve postaveni prezidenti Srbska a Libérie Milošević a Taylor. I oni byli obviněni z genocidy, válečných zločinů a zločinů proti lidskosti.

Mezinárodní úmluva o prevenci a trestání genocidy byla přijata již v roce 1948. Trvalo ale 45 let, než svět dokázal začít nejtěžší zločiny soudit a trestat. V roce 1993 byl založen první mezinárodní soud podle kapitoly VII Charty OSN, tribunál pro bývalou Jugoslávii (ICTY). Následovaly další – Rwanda a Sierra Leone. V roce 1998 vznikl ICC, první stálá mezinárodní instituce k souzení jednotlivců za nejtěžší zločiny.

Lidstvo tak dělá malé, ale přesto zřetelné kroky k naplnění slov, která v roce 1997 pronesl Kofi Annan: „beztrápnost nesmí a nebude tolerována. V našem úzce propojeném světě musí zavládnout právo a zákon“.

Otázkám spojeným s mezinárodním právem se věnujeme na straně 7. Tématem čísla jsou mírové opravy OSN ve světle jejich 60. výročí. Věřím, že vás zaujmou i zprávy o možném vlivu změny klimatu na migraci obyvatelstva nebo o rozvojových cílech v Africe. A nezapomeňte: v říjnu se svět postaví chudobě. Loni se zapojilo 43 milionů lidí. Pomůžete letos toto číslo ještě zvýšit? Více na straně 3.

Příjemné čtení a slunné léto.
Michal Broža, editor

Také Českou republiku může v budoucnu ovlivnit migrace obyvatel z jiných částí světa vynucená globální změnou klimatu. Shodli se na tom odborníci na panelové diskusi konané 5. června 2008 v pražském Domě Spojených národů u příležitosti Světového dne životního prostředí. Akci organizovaly společně Informační centrum OSN, Mezinárodní organizace pro migraci Praha (IOM) a Britská rada ve spolupráci s Respekt Institutem.

Během zahájení před asi padesáti účastníky vedoucí centra Michal Broža vyzdvihl, že letošní den životního prostředí je zaměřen na podporu nízkouhlíkaté ekonomiky. Organizátoři i pozvaní odborníci ze státní i nestátní sféry uvítali možnost poprvé v Česku společně debatovat o souvislostech mezi dvěma globálně vysoce aktuálními tématy – migrací a změnou klimatu. Ředitelka IOM Lucie Sládková zdůraznila, že na mezinárodním fóru je těmto otázkám věnována velká pozornost a vznikají nové analýzy. Právě IOM vydala na začátku roku publikaci „Migration and Climate Change“, která se stala jedním z podnětů k uspořádání akce.

Čeští odborníci zastoupení v panelu, včetně zástupce ministerstva životního prostředí

Jiřího Hlaváčka a Tomáše Urubka z ministerstva vnitra, se shodli na potřebě vypracování výzkumu environmentálních příčin migrace v České republice. Umožnil by zhodnotit a predikovat možné dopady. Společně s Janem Pretelem z Českého hydrometeorologického ústavu a Dušanem Drbohlavem z Univerzity Karlovy současně potvrdili, že přestože Česká republika z důvodu polohy a tradičních migračních tras doposud nebyla významným cílem tzv. environmentálních uprchlíků, může se jím stát. Svými zkušenostmi z projektů v zahraničí to potvrdili i Robert Stojanov z Univerzity Palackého v Olomouci a zástupci nevládního sektoru v panelu Šimon Pánek a Vojtěch Kotecký.

Zapojit se do mezinárodní spolupráce

Podle odhadů IOM roste každoročně počet lidí, kteří musí v důsledku vlivu životního prostředí odejít ze svých domovů. Zatímco v současnosti se podle odborníků tento jev týká minimálně padesáti milionů lidí, do roku 2050 by jejich počet mohl dosáhnout až čtyřnásobku.

K mezinárodní ale i vnitřní migraci obyvatel přispívají například degradace půdy, dlouhodobá sucha, povodně, cyklony a další jevy spojené s klimatem. V současné době se environmentální migrace týká především oblastí s extrémním podnebím, například na severu Afriky nebo na jihu Asie. V budoucnu ji může významně ovlivnit i tání horských ledovců a zvýšení hladiny moří. Důsledky pohybu obyvatelstva se pak jistě ještě více projeví i v Evropě.

Účastníci panelu na závěr souhlasili, že v krátkodobém horizontu by dopady změn klimatu na Českou republiku s ohledem na dosavadní odhady neměly být dramatické, a to i díky mírnému klimatu a možnosti využití ekonomického potenciálu a technologií pro adaptaci. Na druhou stranu by se ale ČR měla co nejintenzivněji zapojit do mezinárodní spolupráce zaměřené na prevenci a řešení možných rizik vyplývajících z globálních environmentálních změn. Důsledky se totiž mohou projevit například v podobě ekonomické recese nebo právě velkých migračních vln.

✓ Foto: IC OSN

V odborném panelu zasedli (zleva): Dušan Drbohlav (UK Praha), Robert Stojanov (UP Olomouc), Jiří Hlaváček (MŽP ČR), Jan Pretel (ČHMÚ, IPCC), Šimon Pánek (FORS, Člověk v tísni), Tomáš Urubek (MV ČR) a Vojtěch Kotecký (Hnutí Duha).

Z debaty byl pořízen videozáznam a zkrácený přepis. Na vyžádání zašleme.

Více k tématu: www.osn.cz, www.iom.cz

Společná cesta za zdravím

Světová zdravotnická organizace šedesátiletá

Alena Šteflová

Světová zdravotnická organizace (WHO) v roce 2008 slaví 60. výročí od svého vzniku. Během své existence přispěla k řešení řady zdravotních problémů s globálním dosahem i k rozvoji doporučených postupů pro kontrolu nemocí a řízení zdravotní péče.

Světová zdravotnická organizace oceňuje práci našich epidemiologů, kteří se jménem této organizace zásadním způsobem účastnili boje s infekčními nemocemi ve světě.

Globální význam této organizace stoupá v kontextu s novými úkoly WHO jako je narůstající nebezpečí bioterorismu, řešení krizových událostí a humanitární pomoci, připravenost na pandemii ptačí chřipky a odstraňování příčin v nerovnosti a dostupnosti zdravotní péče. Komplexní preventivní přístup WHO a její zaměření na podporu zdraví a ovlivnění především rizikového chování lidí se uplatňuje při snižování výskytu neinfekčních chronických onemocnění, která jsou prioritou

především pro evropský region, tedy i Českou republiku.

WHO iniciuje a organizuje řadu dlouhodobých i krátkodobých programů, kterých se účastní i čeští odborníci. V současné době je v České republice ustaveno pět center spolupracujících s WHO, která splňují stanovené podmínky. Na činnosti expertních skupin WHO pro jednotlivé lékařské oblasti a strategie se podílí na 60 národních koordinátorů. Česká republika je úspěšně zapojena i do realizace komunitních projektů na úrovni regionů, měst a škol.

Úlohou kanceláře WHO v České republice je ovlivňovat tvorbu zdravotní politiky na národní i regionální úrovni, zajišťovat vzájemnou informovanost a spolupracovat s národními koordinátory pro jednotlivé programy WHO.

Vzhledem k závažnosti prioritního tématu WHO, kterým je problematika tabáku a prevence kouření, se kancelář WHO v ČR zasazuje

o ratifikaci Rámcové úmluvy o kontrole tabáku. Ratifikovalo ji již 152 zemí, ČR však mezi nimi není. Profesní organizace a odborné společnosti ve zdravotnictví a další odborná veřejnost se proto snaží svou odbornou argumentací tento postoj změnit.

60. výročí založení Světové zdravotnické organizace připomněla v květnu její česká kancelář společně se svými partnery na odborné a slavnostní akci v Lederburských zahradách Pražského hradu. Za účasti představitelů státu, odborných organizací, diplomatů, pracovníků OSN a dalších přátel WHO byl představen nejen průřez činnosti organizace za posledních šest dekad. Diskutovalo se především o současných a budoucích výzvách a spolupráci České republiky s touto odbornou organizací systému OSN.

Autorka je ředitelkou Kanceláře WHO v ČR
České stránky WHO: www.who.cz

STAND UP
SPEAK OUT
AGAINST POVERTY AND FOR THE MILLENNIUM DEVELOPMENT GOALS

43 milionů

tolik lidí se před rokem symbolicky postavilo chudobě. Bude nás letos víc? Přidejte se! Řekněte NE chudobě na světě! Kdy? 17. – 19. října 2008. Kde? Všude na světě. Přidat se můžete po svém, třeba v práci nebo ve škole.

Více na www.standagainstopoverty.org

POMOZTE BARMĚ
podpořte

unicef

Životy desítek tisíc dětí v Barmě stále ohrožují následky cyklonu Nargis. Od prvních chvil po katastrofě pomáhá ohroženým lidem Dětský fond OSN. Na pokrytí nákladů záchranných prací potřebuje UNICEF v příštích šesti měsících téměř 27 milionů dolarů. Konkrétně na zajištění pitné vody, na výživu a ochranu dětí a na podporu jejich návratu do škol.

Přispět můžete prostřednictvím Českého výboru pro UNICEF:

- na sbírkový účet UNICEF v ČR
č. 11771177/0300, variabilní symbol 800
- odesláním dárcovské SMS ve tvaru:
DMS UNICEF na číslo 87777 (Cena DMS je 30 Kč, UNICEF od Vás na pomoc dětem obdrží 27 Kč)
- on-line na internetové stránce unicef.cz

Mírové operace OSN

Jdou tam, kam jiní nemohou nebo nechtějí

Za šedesát let své existence se mírové operace Spojených národů (*doslova operace na udržování míru - UN Peacekeeping*) staly zcela jedinečným a dynamickým nástrojem pomoci zemím zničeným válečnými konflikty. První mírová mise Spojených národů vznikla v roce 1948. Rada bezpečnosti tehdy schválila rozmístění vojenských pozorovatelů na Blízkém východě, kteří dostali za úkol dohlížet na dodržování dohody o příměří mezi Izraelem a jeho arabskými sousedy. Celkový počet mírových operací se od té doby vyšplhal až na číslo 63.

V Chartě OSN nenajdeme o termínu „mírové operace“ zmínku. Neexistuje ani žádná jednoduchá definice tohoto pojmu. Druhý generální tajemník OSN Dag Hammarskjöld ho přiřadil do „šest a půlté kapitoly Charty OSN“, na rozhraní mezi tradiční metody řešení konfliktů mírovou cestou podle kapitoly VI (vyjednávání a zprostředkování) a silové řešení podle kapitoly VII Charty OSN.

Nové výzvy a politická realita

Během let se mírové operace rozvíjely tak, aby splňovaly požadavky rozličných konfliktů i měnící se politické mapy světa. Koncept se zrodil v době, kdy byla díky studené válce často paralyzována Rada bezpečnosti. Z toho důvodu byly cíle operací většinou omezeny na udržování stavu příměří a stabilizaci situace. Měly tak být především vytvořeny vhodné podmínky pro politické vyjednávání a řešení konfliktu mírovou cestou. Mise byly v té době tvořeny především vojenskými pozorovateli a lehce ozbrojenými jednotkami. Jejich mandát byl omezen na monitorování situace, podávání zpráv a vy-

tváření atmosféry důvěry mezi znesvářenými stranami.

S koncem studené války se zásadně změnil strategický kontext mírových operací. Organizace spojených národů tak byla nucena měnit a rozšiřovat činnost tradičních misí. Původně ryze vojenské mise bylo nutné transformovat do komplexních operací, jejichž cílem je zajišťování celkového mírového urovnání konfliktů a nastolení trvalého míru a bezpečnosti. Úkoly současných mírových jednotek jsou mnohem rozsáhlejší a zahrnují vedle vojenských i cíle v oblasti budování institucí, monitorování lidských práv, reformy bezpečnostního sektoru (armáda, policie), odzbrojování, demobilizaci a zapojování bývalých příslušníků bojových skupin zpět do společnosti.

Změnil se i charakter konfliktů. Mírové operace byly původně určeny pro řešení konfliktů mezi státy, v současnosti jsou ale čím dál častěji pověřovány úkoly ve vnitrostátních konfliktech a občanských válkách. Přestože páteří mírových operací zůstává vojenský komponent, stále větší úlohu hrají administrátoři a ekonomové, policejní důstojníci, experti na právo, odminování, volební pozorovatelé, experti na lidská práva, komunikaci a informace.

Mírové operace se vyvíjejí z hlediska koncepčního i operačního. Musí se přizpůsobovat novým výzvám i politické realitě. Rostoucí požadavky a komplexnost misí kladou na světovou organizaci stále nové úkoly a nároky. Této situaci se OSN musí přizpůsobovat, aby dokázala zabezpečit své operace a zajistit nejdůležitější funkci: udržování míru a bezpečnosti ve světě.

Fakta a čísla

Probíhající mírové operace OSN	17
Celkový počet operací řízených Odborem OSN pro mírové operace (DPKO)	20

Personál

Uniformovaný personál celkem	87 988
vojáci	74 129
policisté	11 332
pozorovatelé	2 527
Počet zemí poskytujících vojenský a policejní personál	117
Mezinárodní civilní personál	5 271
Místní civilní personál	12 244
Dobrovolníci OSN	2 118
Celkový počet personálu v 17 mírových operacích OSN	107 581
Celkový počet personálu ve všech operacích řízených DPKO	109 662
Počet případů úmrtí ve službách misí OSN od roku 1948	2 474

Finanční náklady

Schválený rozpočet na období od 1. 7. 2007 do 30. 6. 2008	6,8 miliardy USD
Odhad celkových nákladů na mírové operace od r. 1948 do 30. 6. 2008	54 miliard USD
Nezaplacené příspěvky na mírové operace k 30. 6. 2008	1,76 mld. USD
stav v květnu 2008	

Mírové mise navazují partnerství s regionálními organizacemi

V současné době je ve světě rozmístěno dvacet operací OSN, v nichž působí více než sto tisíc příslušníků vojenského, policejního a civilního personálu. Rozpočet mírových operací se během rozpočtového období 2007-2008 zvýšil z pěti na osm miliard USD. Jen pro misi v Dárfúru je určeno 1,28 miliardy USD. Počet personálu se v průběhu roku 2008 vyšplhá podle předpokladů až na 140 tisíc. Vojenské jednotky, pozorovatele a policisty do misí Spojených národů vysílají téměř dvě třetiny členských států (117).

Partneři: AU, EU, NATO

Mírové operace pokračují nastoupenou cestou v navazování partnerství s mezinárodními regionálními organizacemi. Na sklonku roku 2007 vyměnili vojáci Africké unie (AU) v Dárfúru zelené barety za modré. Byl tak zakončen dlouhý proces utváření první tzv. hybridní mírové operace v historii, na které se společně podílejí OSN a AU. Tomu předcházelo období příprav, podpory jednotek AU ze strany OSN a vyjednávání se súdánskou vládou o rozmístění operace UNAMID. Misi provází řada nesnáží způsobených situací v oblasti i přístupem súdánské vlády a člen-

ských států OSN. Z plánovaných téměř 26 tisíc vojáků a policistů jich na konci května bylo rozmístěno na 9 500, z toho 7 605 vojáků, 154 vojenských pozorovatelů a 1 804 policistů.

Na západ od Dárfúru, v sousedním Čadu, autorizovala Rada bezpečnosti rozmístění podobné společné mise, tentokrát s Evropskou unií. OSN dává operaci MINURCAT k dispozici policejní pozorovatele a školitele, Evropská unie bude pomoci svých vojenských jednotek zajišťovat bezpečnost v oblasti. Cílem je předejít rozšíření konfliktu z Dárfúru do celého regionu. Na území Čadu jsou přeplněné tábory uprchlíků z Dárfúru, kde panují těžké životní podmínky.

V Afghánistánu se osvědčila spolupráce politické mise OSN/UNAMA s jednotkami NATO a provinčními úřady. Daří se především posilování kapacit místních správních úřadů. V Kosovu pokračovala součinnost OSN a NATO v udržování stability podle rozluce Rady bezpečnosti 1244 (1999).

Změna ve vedení DPKO

Na konci června 2008 jmenoval generální tajemník OSN Ban Ki-moon nového šéfa Od-

boru OSN pro mírové operace (DPKO). Stal se jím francouzský diplomat Alain Le Roy. Na postu vystřídal svého krajana Jeana-Marie Guéhenna, který stál v čele DPKO od roku 2000.

Nějtvětší přispěvatelé vojenského a policejního personálu

Pákistán	10 629
Bangladéš	9 047
Indie	8 964
Nigérie	5 415
Nepál	3 667
Ghana	3 312
Jordánsko	3 077
Rwanda	3 008
Itálie	2 873
Uruguay	2 589
Senegal	2 558
Čína	1 978
Francie	1 924
Etiopie	1 828
Jihoafrická republika	1 771

stav v březnu 2008

✓ Foto: OSN/Eric Kanalstein

Historicky první policejní jednotka složená pouze z žen byla v roce 2007 rozmístěna v Libérii v rámci mise UNMIL.

Milník mezinárodního práva

Generální tajemník OSN Ban Ki-moon oznámil vytvoření Mezinárodního trestního soudu (ICC) za jeden z největších milníků mezinárodního práva. Učinil tak na zvláštní slavnosti konané v New Yorku u příležitosti 10. výročí přijetí Římského statutu, kterým byl soud založen. „Nesmíme nikdy tolerovat beztrestnost za spáchané zločiny ani přistoupit na amnestii za mezinárodní trestné činy. Čelíme-li dilematům mezinárodního práva, ne-

smíme nikdy obětovat spravedlnost. Hledání rovnováhy mezi spravedlností a mírem nesmí být ovlivněno výhrůžkami nebo významným postavením těch, kteří se snaží uniknout spravedlnosti,“ řekl šéf Spojených národů.

ICC podle něj musí i nadále působit zcela nezávisle a celé mezinárodní společenství se musí naučit respektovat jeho rozhodnutí. „Nejhorší zločiny v historii bývají většinou

nepotrestány. Hlavní viníci zůstávají na svobodě a obětem je upřeno právo na spravedlnost. Prvních deset let činnosti ICC dává naději na zvrat. Váleční zločinci a osnovatelé genocid a zločinů proti lidskosti již vědí, že nemohou očekávat beztrestnost. Naopak budou obviněni, zatčeni a povoláni před spravedlnost,“ zdůraznil Ban Ki-moon.

Více k tématu: www.icc-cpi.int

Mezinárodní soud chce soudit soudánského prezidenta

Před třemi lety pověřila Rada bezpečnosti OSN Mezinárodní trestní soud (ICC), aby vyšetřil krutosti spáchané na západě Súdánu. Dne 14. července jeho žalobce obvinil soudánského prezidenta ze spáchaní válečných zločinů v Dárfúru. Žalobce mezinárodního soudu Luis Moreno-Ocampo žádá o vydání zatykače na prezidenta Omara Bašíra, který je podle něj odpovědný za genocidu, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny. „Jeho motivy byly většinou politické, odvolává se při tom na potlačování povstání. Jeho cílem ale byla genocida,“ prohlásil Ocampo. Žalobce dále řekl, že po více než pět let džandžavídké jednotky napadaly a ničily celé vesnice na Bašírův příkaz. Zabíjely muže, znásilňovaly ženy. Miliony lidí opustily kvůli násilí své domovy. „Nemohu dělat, že nic nevidím. Mám důkazy,“ zdůraznil Ocampo.

OSN nemá na ICC žádný vliv

Ještě před vynesením obvinění se s generálním tajemníkem OSN telefonicky spojil prezident Omar Bašír. Ban Ki-moon v rozhovoru podtrhl nezávislost Mezinárodního trestního soudu. Zdůraznil, že jako šéf OSN nemá na žalobce ICC žádný vliv. Súdánskému prezidentovi zároveň naznačil, že je velmi znepokojen deklarací stálého představitele Súdánu při OSN. Ten oznámil, že případné obvinění prezidenta Súdánu ze strany ICC může mít vliv na dvě probíhající mírové operace OSN v zemi (mise UNAMID a UNAMIS). Na tiskové konferenci později Ban Ki-moon vyjádřil naději, že mír a spravedlnost mohou jít ruku v ruce. „Spravedlnost může být součástí mírového procesu, protože mír bez spravedlnosti je neudržitelný,“ řekl šéf Spojených národů.

Fakta o mezinárodním soudu ICC

- > Mezinárodní trestní soud (ICC) je nezávislý stálý soud určený k vyšetřování a souzení osob obviněných z nejzávažnějších trestných činů na mezinárodní úrovni – genocidy, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů. Činnost ICC je založena na mezinárodní úmluvě, ke které se dosud připojilo 106 zemí.
- > ICC je soudem poslední instance. Není určen k zasahování do případů na úrovni národních soudů pokud však nejsou vedeny tak, že se snaží uchránit pachatele od trestní odpovědnosti. ICC soudí jen osoby obviněné ze spáchaní těch nejtěžších zločinů.
- > Ve všech případech a za všech okolností dodržuje ICC nejvyšší standardy nestrannosti a řádného soudního procesu. Jurisdikce a činnost soudu se řídí tzv. Římským statutem. Ten byl přijat 17. července 1998.

Použití síly podle kapitoly VII Charty OSN

Nezávislá výzkumná organizace při Kolumbijské univerzitě „Security Council Report“ vydala zvláštní analytickou zprávu týkající se výkladu a použití kapitoly VII Charty OSN. Otázka použití síly v mezinárodních interwencích dokáže vyvolat mezi členy Rady bezpečnosti i Valného shromáždění hluboké rozpory. Rozdílné postoje často posiluje i nejistota ohledně výkladu znění klíčové kapitoly VII Charty. Při mnoha příležitostech se ukázalo, že účinek jejích slov i otázka, co vlastně činí rezoluce Rady bezpečnosti závaznými podle mezinárodního práva, způsobilo v Radě řadu potíží. V posledních letech se tento problém dále komplikuje díky snaze médií informovat o procedurách Rady bezpečnosti zjednodušeným způsobem, aby

se její diskuse staly srozumitelnějšími i pro širší publikum.

Zpráva nazvaná „Special Research Report on Chapter VII“ analyzuje případy praxe Rady bezpečnosti (historické i současné) a ustanovení Charty OSN.

Security Council Report je nezávislá nezisková organizace napojená na Centrum mezinárodních organizací při Kolumbijské univerzitě. Vznikla z podnětu bývalého generálního tajemníka OSN Kofiho Annana. Vypracovává různé informační výstupy pro členské státy OSN, zejména pro deset nestálých členů Rady bezpečnosti, ale i pro Sekretariát OSN, odbornou i laickou veřejnost.

Více k tématu: www.securitycouncilreport.org

Jak na rozvojové cíle v Africe?

V egyptském Šarm al-Šejku byla začátkem července zveřejněna zpráva o naplňování Rozvojových cílů tisíciletí (MDG) v Africe. Obsahuje doporučení zvláštní skupiny zřízené generálním tajemníkem OSN Ban Ki-moonem v roce 2007 (*Africa Steering Group*). Ta mají věst ke zvrácení zatím ne příliš nadějného vývoje plnění miléniových cílů na tomto kontinentu. Doporučeními se později zabýval summit G8 v Japonsku a předložena budou i dvěma zvláštním zasedáním Valného shromáždění OSN o rozvojových cílech v září v New Yorku.

V poločase plnění MDG většina afrických zemí nesměruje k jejich splnění, a to i přes zlepšený výkon mnoha tamních ekonomik. Za zaznamenání přesto stojí řada úspěchů poslední doby, např. rozšíření možností léčby HIV/AIDS, zvýšení zemědělské produkce, dramatický nárůst školní docházky i zlepšený přístup k nezávadné vodě. Výraznější pokrok v naplňování MDG je proto realistický, především pokud dojde k vhodné kombinaci

ci kvalitních národních programů a strategií s adekvátní rozvojovou pomocí ze strany mezinárodního společenství.

Akce místo závazků

Pokud budou splněny již existující mezinárodní závazky ve prospěch rozvoje Afriky, můžeme očekávat další úspěchy. Tyto závazky stačí k tomu, aby kontinent byl nakonec v plnění MDG úspěšný. Cílem zprávy řídící skupiny pro MDG v Africe, která byla v Egyptě zveřejněna za účasti náměstkyně generálního tajemníka OSN Ashi-Rose Migirové a předsedy Komise Africké unie (AU) Jeana Pinga, je převést existující závazky do konkrétní akce ve prospěch plnění rozvojových cílů v Africe.

„Doporučení této zprávy by měla posloužit k sjednocení pohledů klíčových mezinárodních institucí k úspěšnému završení MDG v Africe,“ komentoval zprávu generální tajemník OSN Ban Ki-moon. Doporučení se

v zásadě shodují s předsevzetími zemí skupiny G8, která zazněla na summitu v roce 2005 ve skotském Gleneagles. Nejvyspělejší státy světa se tehdy zavázaly ke zvýšení rozvojové pomoci (ODA) Africe o 25 miliard USD ročně (v kurzu dolaru z roku 2004) až do roku 2010. Podle posledních údajů OECD se rozvojová pomoc G8 zvýšila o pouhou čtvrtinu slíbené částky.

Podle šéfa Komise AU Jeana Pinga má Afrika dostatek úspěšných rozvojových projektů, které mohou být využity i v jiných zemích, bude-li dostatek finančních prostředků. Doporučení Steering Group pro Afriku stvrzená největšími multilaterálními institucemi jsou dosud nejobsáhlejší analýzou potřebných vnějších zdrojů k dosažení MDG na kontinentu. Již existující závazky EU a G8 společně s pomocí z jiných zdrojů dosahují potřebné výše 72 miliard USD za rok. Právě takový objem financí je nutný ke splnění doporučení Steering Group.

Hlavní doporučení Steering Group

- > **Zemědělství a potravinová bezpečnost:** Afrika je jediným regionem světa, kde za posledních 30 let celkově poklesla zemědělská produkce. Tu je nyní nutné naopak zdvojnásobit. Zaměřit se proto musíme na podporu drobných zemědělců, především dodávkami kvalitních osiv a hnojiv. Rozvojová pomoc africkému zemědělství musí být navýšena ze současných 1-2 miliardy ročně až na úroveň 8 miliard do roku 2010. Za stejné období musí být navýšena i potravinová pomoc a programy na podporu výživy, a to o 4 miliardy ročně.
- > **Vzdělání:** V oblasti vzdělání bylo zatím dosaženo největšího pokroku v rámci MDG. Netýká se to ale všech zemí v Africe. Steering Group doporučuje na prvním místě podporu základního vzdělání, zapomenout se ale nesmí ani na střední a vysoké školy. Cílem je do roku 2015 zajistit základní všeobecné vzdělání všem dětem, zlepšení předškolní výchovy a péče, padesátiprocentní snížení negramotnosti mezi dospělými, rovnost pohlaví v přístupu ke

vzdělání, zlepšení celkové úrovně vzdělání a podpora celoživotního vzdělávání.

- > **Infrastruktura a obchod:** je nutné zdvojnásobit investice do infrastruktury až na úroveň 23,7 miliardy USD do roku 2010. Afrika se musí zaměřit na dopravní infrastrukturu, komunikace a energetické sítě na úrovni států i regionů.
- > **Statistika, sčítání a registrace obyvatel:** Splnění MDG je možné pouze za předpokladu, že budeme mít k dispozici důvěryhodná data. Steering Group doporučuje zlepšení registračních a statistických systémů ve všech státech kontinentu.
- > **Klimatická změna:** Všechny rozvojové projekty by měly být tzv. climate proof, tedy upraveny s ohledem na možné dopady klimatické změny. Africké státy potřebují kvalitní osiva rezistentní vůči vlivům počasí, zlepšit se musí mechanismy ochrany před malárií a kontinent by se měl orientovat na čisté technologie v oblasti energií a dopravy.

Foto: OSN/Michal Broža

Jedním z cílů MDG je zajistit všeobecné základní vzdělání všem dětem, dívkám i chlapcům.

Podpora zemědělství i statistiky

Rostoucí ceny potravin, energií i probíhající klimatická změna hrozí, že více než 100 milionů lidí bude zatlačeno do extrémní chudoby. Tím by se zcela vynuly úspěchy ve snižování počtu extrémně chudých za posledních deset let. Zvláštní skupina pro Afriku doporučuje cílené investice do zemědělství, jež by měly podnítit novou tzv. zelenou revoluci. Dalšími prioritními oblastmi jsou vzdělání, zdravotnictví, rozvoj infrastruktury a podpora místních trhů. Je nutné se zaměřit i na zlepšení sběru statistických dat na úrovni jednotlivých států. To je klíčové k reálnému hodnocení pokroku v plnění MDG.

Dokážeme-li využít potenciálu výrazného ekonomického růstu některých zemí k rozpočítání dalších ekonomik kontinentu, zkvalitnit distribuci domácích zdrojů a zlepšit veřejnou správu, můžeme být nakonec v plnění MDG úspěšní. Úsilí afrických států musí být podpořeno dodržováním závazků ze strany vyspělého světa.

Základem úspěchu MDG jsou kvalitní politické strategie a investice. Ty ale samy o sobě nestačí. Motorem rozvoje a ekonomického růstu je soukromý sektor. Ten se proto musí stát hlavním partnerem vlád při financování a naplňování závazků MDG.

Rizika i naděje

Dlouhodobým rizikovým faktorem naplňování rozvojových cílů nejen v Africe je proces klimatické změny. Africké státy potřebují další zdroje na adaptační opatření, protože právě země tohoto kontinentu jsou obzvláště zranitelné vůči změně klimatu a s ní spojenému rostoucímu riziku přírodních katastrof. Steering Group proto doporučuje upravit všechny rozvojové projekty s ohledem na měnící se klima. Rizika spojená s projekty klimatické změny zvyšují potřebu regionální spolupráce a integrace v oblasti ekonomických strategií, infrastruktury, výzkumu a správy povodí řek, jež překračují hranice států.

Rozvoj výrazně ohrožují také pokračující ozbrojené konflikty na kontinentu. Je nesporné, že rozvoj a bezpečnost jsou vzájemně provázány. Podpora rozvoje je kriticky důležitá pro stabilitu a snižování nebezpečí konfliktu. Stejně tak jsou stabilita a bezpečnost důležité pro ekonomický i sociální rozvoj.

Na ekonomiky afrických států tvrdě dopadá dramatický růst cen potravin. Tato krize ale skýtá i příležitost. Ta spočívá především v podpoře zemědělství a odstraňování bariér otevřeného obchodu se zemědělskými komoditami ve prospěch afrických zemí. MDG a obecně mezinárodní program rozvoje se musí udržet na vrcholu globální politické agendy i v příštích letech. Jedním z předpokladů pozitivního vývoje je úspěšné uzavření jednání v Doha v rámci Světové obchodní organizace (WTO).

Učte se a pomáhejte

Hádejte: anglické slovo „afraid“ má stejný význam jako: 1. mad, 2. ill, 3. scared, 4. big? Odpovíte-li správně, vyhrajete dvacet zrníček rýže. Zdá se vám taková odměna nezajímavá? Nevadí, stejně není určena pro vás a nikdy se k vám nedostane. Máte ji ale možnost vyhrát pro lidi, kteří jsou tak chudí, že si sotva jednou za den mohou dovolit misku suché rýže. Ať už uhodnete či nikoli, můžete v každém případě pokračovat v procvičování slovíček a plnit misku rýží.

Jak? Zkuste zabrouzdat na internetu na adresu www.FreeRice.com. Je to vcelku jednoduchá stránka, která chytře kombinuje učení a charitu. Formou kvízu testuje vaše znalosti anglických slovíček. Za každou správnou odpověď vás odmění virtuální hrstkou rýže. Vám pomůže naučit se nová slovíčka, chudým zajistí jídlo.

Provozovatelé celý podnik „žítí“ reklamou. Za utržené peníze nakupují rýži, kterou dopravují k chudým prostřednictvím Světového potravinového programu OSN. FreeRice.com byla spuštěna loni v říjnu. Doslova přes noc se stala hitem. Až půl milionu uživatelů internetu denně na ni cíleně zamíří. Každý den návštěvníci FreeRice „vydělají“ až sto milionů zrníček rýže. Od loňského října je to už téměř 40 miliard. Zkuste si také zdokonalit zásobu anglických slovíček. Třeba se vám podaří naplnit misku rýže, která se pak dostane k hladovému dítěti někde v Africe nebo Asii.

Česku nejsou hladoví a podvyživení lhostejní

Zuzana Hlavičková

Nedostatek potravin a hlad jsou často průvodním jevem přírodních a jiných humanitárních katastrof. Česká republika už řadu let ze státních prostředků financuje pomoc, jejímž cílem je zamezit hladovění postiženého obyvatelstva v rozvojovém světě.

Jak WFP bojuje proti hladu

- > **Naléhavá pomoc:** hlad provází všechny ničivé události – přírodní katastrofy i válečné konflikty. Úlohou WFP je poskytnout hladovým rychlou nouzovou pomoc.
- > **Dlouhodobé programy:** WFP pomáhá při odstraňování chudoby. Realizuje dlouhodobé projekty potravinové podpory, které chudým pomohou překonat potíže při zajišťování lepší životní úrovně.
- > **Jídlo za školu (Food for School):** již téměř čtyři desetiletí poskytuje WFP dětem z chudých rodin obědy ve školách. Ty slouží především jako stimuly školní docházky, ale i jako podpora zdravého vývoje dětí. V roce 2006 bylo do programu zahrnuto více než 20 miliónů dětí ze 71 zemí.
- > **Podobné projekty** realizuje WFP na podporu lidí s HIV/AIDS nebo znevýhodněných žen. Program „Jídlo za práci“ slouží k podpoře drobných zemědělců při budování živnosti nebo procesu návratu bývalých příslušníků bojujících skupin do normálního života a začlenění do společnosti.

Zdroj: www.wfp.org

Pod pojmem humanitární pomoc si mnozí vybaví případy, kdy po živelní pohromě či vojenském konfliktu média plní záběry skupin záchranářů či proudících kamionů s potravinami, dekami a provizorními přístřešky. V těchto nouzových případech dokáže český stát poskytnout postiženému státu pomoc během několika hodin, a to přímo nebo s pomocí nevládních subjektů, soukromých firem či mezinárodních organizací.

Málo se ale ví o aktivitách, které rovněž spadají do kategorie humanitární pomoci, ale týkají se doby, která po katastrofické události následuje v řádu měsíců či let. Příkladem může být dlouhodobá rekonstrukce poničených oblastí či repatriace obyvatel zpět do jejich domovů. Dalším případem, který také nebývá v médiích příliš zmiňován, je pomoc České republicy při takzvaných dlouhodobých krizích. Jedná se o reakci na dlouhodobá sucha, hladomory a následky dlouhodobých válečných konfliktů. Podobným příkladem je i současná potravinová krize, k níž došlo kombinací řady faktorů včetně klimatické změny, růstu cen ropy či nástup biopaliv.

Ve všech výše uvedených případech spolupracuje odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci Ministerstva zahraničních věcí České republiky, který má humanitární pomoc poskytnout do zahraničí na starosti, se Světovým potravinovým programem (WFP). Tato agentura OSN je největší světovou humanitární organizací. Cílem její činnosti je pomáhat chudým v rozvojových zemích v boji s hladem a chudobou. Přispívá k naplňování prvního z cílů tisíciletí, přijatých v roce 2000 OSN: odstranit extrémní chudobu a hlad.

Ročně distribuuje zhruba čtyři miliony tun potravin v 75 zemích. Díky své rozsáhlé síti poboček a spolupracovníků po celém světě dokáže velmi rychle reagovat na vzniklé krize a zachránit oběti přírodních katastrof nebo uprchlíky před vyhladověním.

WFP působí i v oblastech dlouhodobých krizí. Lidé postižení katastrofou se s následky vypořádávají i mnoho let a jedním z důsledků může být i chronická podvýživa. WFP má programy, které se dlouhodobě zaměřují na jednotlivé ohrožené skupiny obyvatel - na ženy, teenagery, na bývalé příslušníky ozbrojených skupin, kteří se chtějí rekvatifikovat, i na děti, kterým ve školách poskytují jídlo. Děti jsou pak více motivovány ke školní docházce a rodiče je nenutí místo toho pomáhat v domácnosti nebo pracovat na poli.

Česká republika pravidelně přispívá na chod této organizace a reaguje na výzvy, které OSN zveřejňuje v případě krizových událostí (tzv. *Flash Appeals*). Spolupráce probíhá především prostřednictvím stále představitelky České republiky při Organizaci OSN pro výživu a zemědělství (FAO) a WFP v Římě. Podle aktuální situace jsou voleny projekty, na které jsou prostředky směřovány. V roce 2007 Česká republika podpořila operaci WFP v Súdánu zaměřenou na zajištění základní výživy pro obyvatelstvo postižené konfliktem, zejména v Dárfúru i dalších oblastech. Tato operace byla začleněna do společného humanitárního plánu Spojených národů pro Súdán na rok 2007. Jednalo se tedy zároveň o příspěvek na společnou humanitární výzvu mezinárodního společenství. Další příspěvek České republiky směřoval do sousední Ugandy na pomoc lidem postiženým záplavami.

Foto: MZV ČR

Ministr zahraničních věcí Cyril Svoboda předává v Banda Aceh potravinovou pomoc České republiky určenou obětem katastrofy, kterou za sebou na přelomu roku 2004/2005 zanechala ničivá vlna tsunami.

Stáže českých expertů

Světový potravinový program považuje Českou republiku za velmi dobrého dáorce, který pravidelně poskytuje významnou finanční podporu. Dobrou úroveň vztahů v posledních letech posiluje možnost krátkodobých či dlouhodobých stáží v této organizaci. Ty by měly přispět k získání nových zkušeností českých expertů s poskytováním humanitární pomoci.

Dlouhodobá stáž v ústředí organizace byla v loňském roce využita poprvé. Až do letošního jara v centrále Světového potravinového programu (WFP) pobývala pracovnice ministerstva zahraničních věcí Magdalena Mikšová. Zabývala se problematikou včasného varování v oddělení *Emergency Preparedness and Response Branch*. Její hlavní úkoly byly spojené s managementem tzv. situačního centra, které monitoruje krize ve světě a vypracovává tzv. včasná varování v případě přírodních neštěstí, konfliktů i událostí politického charakteru se zřetelem na humanitární pomoc a potravinovou bezpečnost.

Co je WFP?

> Světový potravinový program OSN (World Food Program, WFP) je největší světovou humanitární organizací. Pracuje v 75 zemích světa.

Komu pomáhá?

- > Obětem přírodních a člověkem způsobených katastrof, například po tsunami v roce 2004/5, zemětřesení v Pákistánu nebo v západosúdánském Dárfúru, kde kvůli násilí přišly o domov milióny lidí.
- > Celkem 800 miliónům hladovějícím lidem, z nichž je 300 miliónů dětí.
- > Obyvatelům městských slumů, námezdním dělníkům, obdělávajícím cizí pole, sirotkům, kterým zemřeli rodiče na AIDS, či nemocným, kteří potřebují zvláštní stravu a větší množství jídla k přežití.
- > V roce 2007 poskytli WFP potraviny téměř 90 miliónům lidí v 75 zemích.

Stáž v ústředí organizace WFP přispěla podle Magdaleny Mikšové k poznání způsobu práce humanitární agentury OSN i jak tato organizace (a vlastně celá OSN) reaguje na události ve světě, na jednání jednotlivých aktérů i jaký je jejich vliv na působení WFP v terénu. Rozšířila její znalosti i praktické zkušenosti z oblasti humanitární pomoci, které se už předtím věnovala na ministerstvu.

Krátkodobé stáže v ústředí či dalších pobočkách WFP po světě jsou přístupné studentům, kteří se zajímají o práci ve WFP a jsou schopni uhradit si náklady spojené s pobytem sami. WFP poskytuje kapesné ve výši 700 USD.

Bližší informace o stážích v kancelářích WFP najdete na internetových stránkách ministerstva zahraničních věcí: www.mzv.cz/pomoc.

Seci OSN a ČR připravujeme společně s Odborem rozvojové spolupráce MZV České republiky.

Závislost na drogách je nemoc

U příležitosti mezinárodního dne proti drogám (26. června) byla ve Vídni prezentována Světová zpráva o drogách, kterou každoročně vydává Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC). Zpráva upozorňuje, že stabilita trhů s drogami, již bylo za poslední roky dosaženo, je v ohrožení. Podílí se na tom zejména prudký vzestup pěstování opia a koky a riziko vyššího užívání drog v rozvojových zemích.

Méně než jeden člověk z dvaceti ve věku 15 až 64 let zkusil za posledních 12 měsíců alespoň jednu drogu. Problémoví uživatelé drog – lidé se silnou drogovou závislostí – tvoří z tohoto nízkého počtu lidí méně než jednu desetinu. Takových lidí je 26 milionů, to je přibližně 0,6 procent populace.

„Za poslední roky bylo v oblasti kontroly drog dosaženo pozoruhodných úspěchů, a to zejména v porovnání s jinými psychoaktivními látkami“, řekl při prezentaci zprávy ředitel UNODC Antonio Maria Costa. Tabák na světě každoročně zabíjí na pět milionů lidí, alkohol přibližně 2,5 milionu, ilegální drogy kolem 200 tisíc osob. „Kontrola drog dosáhla několika důležitých výsledků: heroin, kokain a syntetické drogy mají ničivé účinky na jednotlivce, jejich dopad na celkové zdraví veřejnosti ale není tak závažný jako u tabáku a alkoholu“, říká A. M. Costa. Přesto varuje, že v budoucnosti musíme být ještě více proaktivní. „Výrazný nárůst nabídky drog z Afghánistánu a Kolumbie může kvůli nízkým cenám a vyšší čistotě drog výrazně zvýšit míru závislosti“.

Kontrola drog efektivní

Mezinárodní systém kontroly drog byl budován po celé jedno století. Již v roce 1909 byla v Šanghaji založena komise, jejímž cílem bylo kontrolovat obchod s opiem. Letošní Světová zpráva o drogách zpětně bilancuje uplynulých 100 let drogových strategií a politik. Dokládá, že celosvětová produkce opia je přibližně o 70 procent nižší než před sto lety. Za stejné období přitom čtyřnásobně vzrostl počet obyvatel Země. Zpráva dále hodnotí drogové trendy po zvláštním zasedání Valného shromáždění Spojených národů v roce 1998. To bylo zakončeno výzvou, aby členské země učinily více v oblasti kontroly drog. „Podle statistik byl drogový problém za posledních sto let významně redukován a během posledních deseti let se stabilizoval“, zdůraznil A. M. Costa.

Heroin a koka z povstaleckých oblastí

Světová zpráva o drogách 2008 varuje před prudkým vzestupem nabídky drog v poslední době. V roce 2007 byla v Afghánistánu rekordní úroda opia. Díky tomu celosvětová ilegální produkce opia vzrostla od roku 2005 téměř dvojnásobně. Na 80 procent této produkce pochází z pěti jihoafghánských provincií. Těžší z toho tamnější povstanci z řad Talibanu. V ostatních částech země pěstování opia končí nebo se výrazně omezuje.

Podobná situace je v Kolumbii. Pěstování koky vzrostlo v roce 2007 o 27 procent. Produkce koky a kokainu je zde koncentrována do deseti samosprávných oblastí z celkového

počtu 195 v celé zemi. Podobně jako v Afghánistánu jsou v Kolumbii oblasti, kde se pod kontrolou povstaleckých skupin pěstuje většina koky. „V posledních letech se však vládě podařilo zničit rozsáhlá pole koky díky masívním leteckým operacím. Byla to bezpochyby nejuspěšnější kampaň proti ozbrojeným skupinám a pašerákům drog. Díky oslabování protivládních ozbrojenců FARC se kontrola koky může ještě zjednodušit“, říká A. M. Costa.

Stabilní trhy s hašišem a amfetamíny

Světový trh s hašišem je stabilní, či dokonce mírně oslabuje. Odhaduje se, že výroba hašiše jako rostliny poklesla v porovnání s rokem 2004 o osm procent, u hašišové pryskyřice došlo v letech 2004–2006 k poklesu o 20 procent.

Užívání amfetaminových stimulantů jako je metamfetamin nebo extáze se od roku 2000 ve světě ustálilo. Jejich produkce i konzumace ale zůstávají velkým problémem zejména ve východní a jihovýchodní Asii. Tento trh se navíc začíná posunovat směrem k Blízkému východu.

Nové obchodní cesty

Dochází ke změnám velkých obchodních drogových tras, hlavně v případě kokainu. Světová zpráva o drogách 2008 upozorňuje na riziko vzniku nových trhů s drogami v rozvojových zemích. „Chudé země jsou určitě v ohrožení. Slabé vlády nemohou čelit prudkému náporu vlivných drogových magnátů a drogové závislosti. Takovému útoku je potřeba zabránit odbornou pomocí, posílením prevence a léčby a v neposlední řadě spoluprací v právní oblasti“, říká šéf UNODC.

Větší důraz na zdraví

Zpráva UNODC poukazuje na fakt, že zdroje na veřejnou ochranu výrazně převyšují zdroje určené na oblast zdravotnictví. Vyzývá k většímu zaměření pozornosti na zdraví jako na hlavní princip drogové kontroly. „Drogová závislost je nemoc, které by se mělo předcházet a která by se měla léčit jako každá jiná“, zdůraznil A. M. Costa.

Světová zpráva o drogách on-line:
www.unodc.org

Závislost na drogách není důvodem ke stigmatizaci či diskriminaci

Od roku 1987 si každoročně připomínáme 26. červen jako Mezinárodní den proti zneužívání drog a nezákonnému obchodování s nimi. Motto toho letošního zní: Ovládají drogy tvůj život? Jde o tvůj život. Jde o tvé blízké. Drogy tam nepatří.

Slogan je v letech 2007–2009 součástí kampaně, která se zaměřuje na různé aspekty drog. Tématem pro rok 2008 je problematika pěstování a výroby, rok 2009 se zaměří na nezákonný obchod s drogami.

Generální tajemník OSN Ban Ki-moon u příležitosti mezinárodního dne proti drogám a s odkazem na letošní 60. výročí Všeobecné deklarace lidských práv vyzval k dodržování práv drogově závislých vězňů a těch, kteří jsou vězněni za trestné činy související s drogami. Vyzývá rovněž k zajištění rovnoprávného přístupu drogově závislých ke zdravotním a sociálním službám. „Závislost na drogách není důvodem ke stigmatizaci či diskriminaci“, zdůraznil Ban Ki-moon.

Účinnější ochrana sociálních práv

Hozená rukavice členským státům OSN

Jan Kratochvíl

Jedním ze tří pilířů Organizace spojených národů je ochrana lidských práv. Všeobecná deklarace lidských práv (dále jen Deklarace), která představuje první ucelený katalog lidských práv na mezinárodní úrovni, byla přijata v roce 1948 a letos tak oslavíme její 60. výročí. Deklarace prohlásila ochranu lidských práv za společný cíl pro všechny národy světa. Občanská a politická práva v ní stojí vedle hospodářských, sociálních a kulturních práv (dále jen sociální práva) bez nějakého oddělování a rozlišování. Následující období však již tak příznivé k sociálním právům, která chrání takové základní zájmy člověka jako bydlení, zdraví, práce nebo svoboda od hladu, nebylo.

I přes bezpočet deklarací, ať již na půdě OSN či jinde, že všechna lidská práva jsou univerzální, nedělitelná (tedy, že všechna jsou důležitá), vzájemně závislá a provázaná, jsou sociální práva fakticky právy druhé kategorie. To se odráží i ve skutečnosti, že mechanismy na jejich ochranu vytvořené na mezinárodní úrovni zdaleka nedosahují takové kvality jako u práv občanských. Oběti porušování občanských práv se mohou obracet v rámci OSN na Výbor pro lidská práva, nebo na Evropský soud pro lidská práva a na jiné orgány. V oblasti sociálních práv však žádná taková možnost pro jednotlivce neexistuje. To v důsledku přispívá i k jejich mnohem menšímu dodržování. Nicméně, to se může již brzy změnit.

Účinný opční protokol

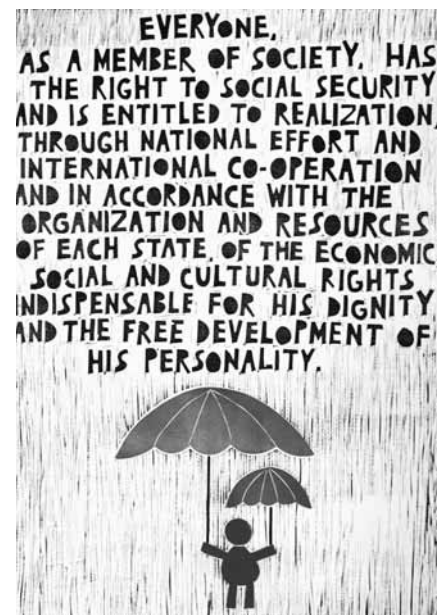
Od počátku devadesátých let se vedou diskuse o vytvoření Opčního protokolu k Mezinárodnímu paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Ten by jednotlivcům umožnil podávat stížnosti na porušování sociálních práv k Výboru OSN pro hospodářská, sociální a kulturní práva. I když závěry výborů při OSN nejsou striktně vzato právně závazné, požívají velké autority a jednalo by se o vel-

mi významný krok k lepší ochraně sociálních práv.

V rámci Rady OSN pro lidská práva byla v roce 2006 vytvořena pracovní skupina, která má za úkol vypracovat návrh opčního protokolu. Pracovní skupina po dlouhých a rozsáhlých jednáních návrh přijala 4. dubna 2008 a postoupila jej Radě. Navrhovaný text je kompromisem. Na jedné straně se některé státy v čele s Velkou Británií snažily záruky protokolu co nejvíce oslabit. Prosazovaly například, že státy by si mohly při ratifikaci vybrat pouze některá práva, jejichž porušování by Výbor mohl posuzovat. Nebo by moci posuzovat pouze závažné porušování práv. Tyto návrhy nakonec schváleny nebyly. Jako kompromis bylo ale přijato, že Výbor bude moci odmítnout posouzení stížnosti, která neprokazuje, že stěžovatel utrpěl zjevnou škodu.

I přes uspokojivý výsledek, který ocenila i koalice téměř 300 nevládních organizací z celého světa podporující vznik účinného opčního protokolu, rozhodnuto ještě zcela není. Kvalitu a vyváženost vypracovaného návrhu však dokazuje skutečnost, že byl 19. června 2008 jednomyslně přijat Radou OSN pro lidská práva, která jej postoupila Valnému shromáždění Spojených národů. Teprve po případném schválení Valným shromážděním bude opční protokol otevřen státům k podpisu a ratifikaci. V platnost by měl vstoupit po ratifikaci minimálně deseti státy. Cesta je tedy ještě dlouhá a nebude jednoduchá.

Soudní – v tomto případě kvazisoudní – ochrana sociálních práv je stále proti mysli řady lidí. Opční protokol je snahou o prolomení této psychologické bariéry a umožnit tak efektivnější ochranu sociálních práv. Na národních úrovních můžeme po světě najít řadu dobrých příkladů soudní ochrany sociálních práv. Dokladem je Jihoafrická republika, kde má ústavní soud pravomoc rozho-

Článek 22 Všeobecné deklarace lidských práv

dovat zcela rovnocenně o právech občanských i sociálních.

V Evropě máme určitou zkušenost s kolektivními stížnostmi v rámci Evropské sociální charty. Technické problémy k přijetí opčního protokolu tedy neexistují.

Solidarita s méně šťastnými

Je na vůli jednotlivých členských států OSN, zda 60. výročí vyhlášení Deklarace oslavíme přijetím opčního protokolu. Byl by tak učiněn další významný krok k postupnému naplnění Deklarace, v níž se praví, že „vybudování světa, ve kterém lidé zbavení strachu a nouze, se budou těšit svobodě projevu a přesvědčení, bylo prohlášeno za nejvyšší cíl lidu“. Obyvatelé Česka mají to štěstí, že žijí v zemi, kde nemusí každý den řešit, zda vůbec přežijí do dalšího dne. Přesto, nebo právě proto, bychom měli prokázat solidaritu s obyvateli těch méně šťastných oblastí a zasadit se o přijetí a co nejširší následnou ratifikaci účinného opčního protokolu.

Autor působí jako právník v nevládní organizaci Liga lidských práv

Dobrovolné návraty

Marta Miklušáková

V prvním dílu seriálu o trvalých řešeních pro uprchlíky jsme se v minulém čísle UNbulletinu zabývali procesem integrace uprchlíků do společnosti hostitelské země. Další a často nevhodnější možností, jak uprchlíkům pomoci k návratu do normálního života, je repatriace do země, ze které původně uprchli. K tomuto řešení se ovšem přistupuje jen tehdy, pokud důvody, kvůli kterým svou zemi opustili, pominuly a pokud si to sami přejí. Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) v takovém případě přebírá dohled nad dodržováním zásady dobrovolnosti a poskytuje uprchlíkům asistenci při návratu domů.

Dobrovolná repatriace patří mezi základní lidské svobody. Její uplatňování zaručuje již Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948. Ta stanoví, že každý člověk má právo opustit jakoukoliv zemi včetně své vlastní a opět se do ní vrátit. Souvisí s ní i další práva, jako například právo na život či svoboda pohybu. Právo na návrat do země původu však není vynutitelné a mělo by vždy vycházet ze svobodného rozhodnutí každého uprchlíka. Podmínka dobrovolnosti a dohled na její dodržování je proto jednou ze základních zásad UNHCR.

Požadavek dobrovolnosti

Jedním z hlavních způsobů identifikace dobrovolnosti je právní postavení uprchlíka ve státě, který azyl poskytl. Pokud je uprchlík právně uznán jako takový, jsou jeho práva chráněna. V případě, že je mu navíc dovoleno se na území hostitelského státu usadit, lze jeho rozhodnutí pro návrat považovat za skutečně dobrovolné. Pokud ale jeho práva uznána nejsou a jsou naopak předmětem politických tla-

ků a omezení, lze jen stěží považovat jeho návrat za vyjádření svobodné vůle.

Dobrovolnost však neznamená jen absenci politických tlaků, které by vedly uprchlíka k odchodu ze země. Spočívá také v umožnění jeho návratu v případě, kdy zjistí, že poskytnuté informace o situaci v zemi jeho původu byly lživé. Princip dobrovolnosti musí být proto vnímán jak ve vztahu k situaci v azylové zemi, tak k podmínkám v zemi původu. Jedině informované rozhodnutí může být chápáno jako dobrovolné a jediné dobrovolná repatriace je považována za trvalé a udržitelné řešení.

Problém hostitelských zemí

Mezi hostitelskými zeměmi s největším počtem uprchlíků převažují státy v Africe a Asii (Tanzanie, Keňa, Zambie, Sýrie, Pákistán, Írán). Ty v případě válečných či jiných násilných konfliktů v sousedních státech přijímají denně tisíce, někdy i desítky tisíců prchájcích. V Sýrii například nyní žije více než 1,4 milionu uprchlíků z Iráku. Skutečnost, že převážná většina uprchlíků a žadatelů o azyl hledá útočiště nejprve v okolních zemích, má na státy, které jim poskytují ochranu, neblahý hospodářský dopad. Mnohé jsou totiž samy často sužovány ekonomickými a politickými problémy. Mají tak jen omezené prostředky na zajištění pomoci a ochrany.

Příchod početných skupin uprchlíků vytváří nežádoucí tlaky na hostitelské země. Často nejsou schopny dostát mezinárodním standardům. Většinou umísťují uprchlíky do izolovaných táborů v odlehlých oblastech, kde mají jen minimální šanci na důstojný život. V řadě případů se rozhodnutí o návratu do vlasti může stát východiskem ze situace, kdy

v hostitelské zemi panuje politické napětí, uprchlíkům se nedostává materiálního zabezpečení a orgány země azylu nejsou schopny zajistit bezpečný pobyt na svém území. Svou roli hrají i negativní postoje místního obyvatelstva, které přítomnost uprchlíků považuje za neúnosné břemeno a často vede ke xenofobii.

Uprchlíci, kteří nemají svobodu pohybu či přístup ke vzdělání, rekvalifikaci nebo ke zdrojům příjmu, navíc ztrácejí chuť do života a letargicky se spoléhají na vnější pomoc. Jejich potenciál a schopnosti se nerozvíjejí, a nemají ani příležitost přispět k rozvoji hostitelského státu. Je proto nutné si uvědomit, že proces dobrovolného návratu do nelze omezit pouze na samotný přesun. Repatriace souvisí i s dalšími procesy, které jen ve vzájemné součinnosti mohou zajistit udržitelnost takového řešení. Nelze ho ovšem docílit bez podpory mezinárodního společenství. Hlavní odpovědnost však leží na zemi původu.

Institut dobrovolné repatriace je využíván zejména v situacích, kdy se v krátkém časovém úseku (obvykle v důsledku ozbrojeného konfliktu) přesunou z jedné země do druhé velmi početné skupiny uprchlíků. Tito lidé odcházejí ve spěchu a často sami netrpělivě čekají hned na první možnost, aby se vrátili domů.

V Evropě jsme mohli tento fenomén zaznamenat například při návratu tisíců uprchlíků z bývalé Jugoslávie hned po uzavření mírových smluv. Obvykle se ale jedná o osoby, které opouštějí své útočiště z některého z výše zmíněného státu Afriky a Asie. V roce 2007 se tak díky pomoci UNHCR vrátilo do svých domovů tisíce Mauritánců ze Senegalu, Súdánců z Keni či Afghánců z Pákistánu.

Foto: UNHCR/N. Behring
V Afghánistánu pomohlo UNHCR příslušníkům 200 rodin, kteří se spontánně rozhodli vrátit domů z Pákistánu. Po návratu zjistili, že jejich pozemky byly zabrány jinými lidmi. UNHCR jim proto poskytlo dočasné přístřešky, peněžní půjčky a nádrže s pitnou vodou. Přizvalo další humanitární organizace, aby se podílely na přípravě na zimu. Dětem zajistilo provizorní školy. Případ těchto rodin je smutným důkazem toho, že návrat do země původu není snadný a vyžaduje širokou podporu.

Perspektiva navrátilců

Země původu mohou z návratu uprchlíků těžit. Navrátilci je obohatí o nové znalosti, zdroje i potřeby vyšších standardů ve vzdělávání, zdravotnictví či rovnosti pohlaví, které získali během pobytu v exilu. Přesto i v tomto ohledu existují určitá rizika. Pokud se totiž uprchlíci vracejí do země s přísnou společenskou tradicí, mohou být jejich nové přístupy považovány za nežádoucí snahu změnit fungující společenský řád.

Proces reintegrace ve skutečnosti závisí na mnoha faktorech a není schůdný pro každého. Roli hraje forma státního zřízení země původu a povaha konfliktu či problému, který k ústupu vedl. Důležitý je i rozsah škod a délka a povaha exilu. V případě dlouhodobého pobytu v exilu nemusí být reintegrace možná nebo se uskuteční jen s velkými obtížemi.

Příkladem mohou být mnohé vleklé krize (např. Afghánistán), kdy se v exilu narodila celá druhá generace uprchlíků. Jejich „návrat domů“ nepřipadá v úvahu už proto, že v zemi

původu rodičů nikdy nebyli a pevné vazby mají pouze k zemi, která jejich rodičům poskytla ochranu. Naopak vhodná je dobrovolná repatriace v případě lidí starší generace. V hostitelské zemi hůře navazují sociální vazby, mají problémy s komunikací v cizí řeči, a domů se tak většinou chtějí vrátit hned, jakmile se zlepší bezpečnostní situace.

Repatriace velkého množství uprchlíků může proces stabilizace situace v zemi původu usnadnit, ale také ztížit. Důležité je vědět, do jaké míry zohledňují mírové dohody původní důvody konfliktu. Je také nezbytné zajistit uprchlíkovi důstojné přijetí místní komunitou, tak aby nebyl vnímán jako zrádce. Většina zemí, do kterých se dnes uprchlíci vracejí, byla navíc zdevastována ozbrojenými konflikty. Mnozí uprchlíci se ani nemají kam vrátit, jejich domy byly srovnány se zemí a celkové materiální podmínky jsou daleko horší než v době, kdy zemi opouštěli.

Zvláštní pozornost je proto třeba věnovat rekonstrukci poválečného života v dané zemi.

Tento proces je ovšem daleko složitější a vyžaduje dlouhodobější mezinárodní spolupráci. UNHCR vytvořilo pro snadnější přijetí uprchlíků v jejich vlasti soubor pravidel, kterými by se měl dobrovolný návrat řídit. Jde o tzv. soubor 4R, který v sobě shrnuje proces repatriace, reintegrace, rehabilitace a rekonstrukce. Jeho podstatou je podpora trvalých řešení pro uprchlíky, snižování chudoby a snaha vytvářet stabilní místní vlády.

Podpora, kterou agentura OSN pro uprchlíky v rámci repatriace poskytuje, se liší případ od případu. Někdy stačí jen nové vybavení domácnosti, jindy je třeba postavit celou školu. Rozsah pomoci totiž vždy závisí na konkrétní situaci. Protože se lidé skutečně často vracejí, aniž by měli zabezpečeny být nejzákladnější potřeby, poskytují jim je často právě humanitární organizace.

Autorka pracuje v Kanceláři UNHCR v Praze (www.unhcr.cz)

Generální tajemník je tváří a hlasem Organizace spojených národů. Ban Ki-moon hned po nástupu do úřadu šéfa OSN na začátku roku 2007 definoval své priority: mír a bezpečnost (zejména v Africe a na Blízkém východě), proces odzbrojení, rozvoj, změna klimatu, lidská práva a reforma OSN.

Při své práci bere ohled zejména na osudy konkrétních lidí, kteří naléhavě potřebují pomoc - ať už následkem přírodních katastrof nebo ozbrojených konfliktů. Ban Ki-moon je neúnavným cestovatelem. Pracovní povinnosti ho přivádějí do těžce zkoušených zemí i do zemí vyspělých, ve kterých hledá podporu řešení krizových situací. Usiluje i o podporu u světové veřejnosti prostřednictvím médií. Na následujících stránkách vám přinášíme výběr jeho článků z posledních měsíců, které byly publikovány ve světovém i českém tisku.

Na snímku z 22. května 2008 generální tajemník Ban Ki-moon společně s Aye Winem z Informačního centra OSN v Yangonu při setkání s oběťmi cyklonu Nargis v táboře humanitární pomoci na jihu Myanmaru. Živel zasáhl životy více než dvou milionů lidí. K téměř 700 tisícům z nich dosud nedorazila žádná humanitární pomoc. Generální tajemník se v Myanmaru setkal s nejvyššími představiteli vlády, aby vyjednal zjednodušení procedur, které zpomalovaly přístup humanitárních pracovníků k potřebným.

Skutečná OSN není žvanírnou

Kritici často nazývají Organizaci spojených národů „žvanírnou, kde žádná věc není tak bezvýznamná, aby se o ní nemohlo neko-
nečně diskutovat“. Skutečná OSN, kterou
směle můžeme nazvat akční, zůstává zrakům
veřejnosti spíše skryta. Na 90 milionů hlado-
vých ve více než 70 zemích přežívá díky její
potravinové pomoci. Očkovací programy
OSN eliminují některé smrtelné choroby,
jako například neštovice či obrnu. Dvě mili-
ardy USD proudí každý rok z OSN na od-
straňování následků katastrof. Spojené ná-
rody velí druhé největší armádě na světě,
120tisícovému kontingentu mírových ope-
rací. Odvážní muži a ženy v modrých příl-
bách jsou vysíláni do míst, kam jiní nemohou
nebo nechtějí jít zakročit.

Při svých častých cestách do nejtěžších
míst na Zemi se chci vždy setkat se skuteč-
nými lidmi, kteří se jinak schovávají za čísla či
jinými údaji našich dokumentů. Několik
z nich jsem nadávno představil hollywood-
ským scénáristům a režisérům, kteří chtějí
blíže poznat, co děláme.

Skutečné tváře OSN

Jednou z nich je mladá Kanaďanka Pernille
Ironsídeová z UNICEFu, agentury OSN za-
jišťující ochranu práv, snesitelných životních
podmínek a vzdělání dětí na všech konti-
nentech. Jejím úkolem je přesvědčit vůdce
ozbrojených skupin v odlehlých oblastech
na východě Demokratické republiky Kongo,
aby ze svých řad propustili malé „dětské vo-
jáky“. Jedná se o chlapce i dívky často ve věku
do deseti let. Byli naverbováni nebo uneseni
a vycvičeni k boji v gerilových válkách. Za
posledních několik let zajistila mise OSN
v Kongu propuštění 32 tisíc z odhadovaných
celkem 35 tisíc takových dětí. Pernille věří, že
do konce letošního roku dostane ven i zbý-
vajících děti.

Kathi Austenová je expertka OSN na pro-
blematiku nezákonného obchodování se
zbraněmi. Posledních deset let strávila sle-

dováním ilegálních operací se zbraněmi
v Kongu a jiných konfliktních oblastech
v Africe. I díky její vytrvalé práci byl nedávno
v Thajsku zatčen a obviněn z terorismu Vik-
tor Bout, pravděpodobný šéf jedné z největ-
ších ilegálních obchodních sítí se zbraněmi
na světě.

Ishmael Beah (UNICEF) lidem z Hollywo-
odu vyprávěl o svém osudu dětského vojáka.
Celých deset let bojoval v řadách ozbrojenců
za občanské války v Sierra Leone. Díky pro-
gramu OSN na začlenění zpět do společnosti
dokázal překonat svou minulost a najít nový
směr života. V USA absolvoval vysokou školu
a o svých zkušenostech později napsal knihu,
která se stala bestsellerem (*vyšla nedávno česky
- pozn. reakce*).

Mariatu Kamaraová je mladá žena ze Si-
erra Leone. Když jí bylo dvanáct, přišla o oba
rodiče, které zavraždili rebelové. Jí samot-
nou pak stihl stejný osud jako tisíce jiných
dětí v zemi: utáli jí obě ruce. Dnes žije se svou
adoptivní rodinou v Torontu a chodí na vy-
sokou školu. Pravidelně se vrací do Sierra
Leone a svůj příběh předává dál. Šíří pově-
domí o významu činnosti UNICEF na celém
světě.

Při své práci se setkávám s celou řadou kon-
krétních tváří lidí z OSN. Jsou nezištně obe-
taví a oddaní své práci, ale nejsou známí ani
slavní. To nejdůležitější co děláme, je totiž
většinou také nejméně viditelné.

V Západní Africe jsem se seznámil s čin-
ností našich lidí v Libérii. Tamní vládě po-
máhají obnovit po dlouhých letech války ty
nejzákladnější podmínky k životu, včetně za-
vádění elektřiny, kanalizace a rozvodů vody.
V konfliktu rozděleném Pobřeží slonoviny
pomáháme s přípravou voleb a zajištěním
skutečné a trvalé demokracie.

Na jih od rozšiřující se Sahary v Burkině
Faso dodává OSN do vesnic bez elektřiny
diesellové generátory. Jsou využívány na zpra-
cování obilí, tedy na zmírnění hladu. Slouží
i k nabíjení mobilních telefonů. Ty místním

**PŘI SVÉ PRÁCI SE SETKÁ-
VÁM S CELOU ŘADOU KON-
KRÉTNÍCH TVÁŘÍ LIDÍ
Z OSN. JSOU NEZIŠTNĚ
OBĚTAVÍ A ODDANÍ SVÉ
PRÁCI, ALE NEJSOU ZNÁMÍ
ANI SLAVNÍ. TO NEJDŮLE-
ŽITĚJŠÍ CO DĚLÁME, JE TO-
TIŽ VĚTŠINOU TAKÉ NEJ-
MÉNĚ VIDITELNÉ.**

drobným zemědělcům pomáhají v získávání
informací o trhu. Lépe se pak rozhodují, co
a kdy zasadí.

I takové malé kroky mohou změnit svět.

Mluvení pro lepší svět

Často mě napadá, že mám v životě velké
štěstí. Jako chlapec jsem vyrůstal mezi nej-
chudšími dětmi ve válkou zničené vesničce
na jihu Koreji. Dnes mám tu čest stát v čele
tak ušlechtilé organizace jako je OSN.

A k té „žvanírně“ zmíněné na začátku: Uvě-
domme si, že i díky mluvení a diskusím mů-
žeme dosáhnout kýžených výsledků. Právě
díky debatám v Radě bezpečnosti jsou dnes
vojáci mírových sborů rozmístěni v 18 ze-
mích čtyř kontinentů. Díky diskusím jsou
alokovány peníze a určovány mandáty pro-
gramů na výživu hladovějících. Díky mluvení
dokážeme přijmout první kroky k řešení otá-
zek klimatické změny, potravinové a jiných
humanitárních krizí. Spojující síla Organi-
zace spojených národů je dnes tou největší
tzv. měkkou silou našeho světa.

Ban Ki-moon, International Herald Tribune,
17. června 2008

Podpořte drobné zemědělce

V pokračující světové potravinové krizi se před časem objevil jeden záblesk naděje na lepší vývoj. Vzhledem k očekávané velké úrodě zrušila Ukrajina omezení na vývoz potravin. Globální ceny pšenice poté klesly o deset procent. V Bangkoku se ale tuna rýže prodává za cenu kolem jednoho tisíce amerických dolarů. V prvním čtvrtletí roku to ale bylo pouhých 460 USD za tunu. Očekává se, že cena rýže nadále poroste.

Tak vypadá nestálost současných trhů s potravinářskými komoditami. Nevíme, kam až se ceny potravin mohou vyšplhat. Ani neumíme odhadnout, jak dalece mohou poklesnout. Jedna věc je ale jistá: období hojnosti vystřídalo období nedostatku. Podle expertů je nepravděpodobné, že se ceny v dohledné době vrátí k normálu.

To se nelíbí ani spotřebitelům ve vyspělých státech v Evropě a v USA. Představte si ale situaci lidí, kteří přežívají s prostředky nižšími než jeden dolar na den. To je celá miliarda nejchudších z nejchudších. Většina z nich žije v Africe a mnozí běžně utratí až dvě třetiny svých příjmů na nákup jídla.

Rýže jen po hrnkách

Před časem jsem byl v Libérii informován, že lidé přestali nakupovat rýži po celých pytlech, jak je tam zvykem. Jsou nuceni kupovat jen po malých odměrkách. Víc si totiž nemohou dovolit. Neměli bychom zapomenout, že liberijský čtrnáctiletý válečný konflikt začal v roce 1979 nepokojí kvůli prudkému zvýšení cen rýže.

V Pobřeží slonoviny se obávají o další vývoj budování demokracie v zemi. Jejich desetile-

té úsilí o stabilizaci země může díky cenám potravin přijít vniveč.

V Burkině Faso mi prezident řekl, že zoufale potřebují pomoc. Polovina národa přežívá s jedním americkým dolarem na den. Většina z nich jsou drobní zemědělci. Ještě více na mě naléhal jejich ministr zahraničí. Potravinová krize je podle něj mnohem nebezpečnější než terorismus. "Lidé začínají pochybovat o své lidské důstojnosti. Hlad a pouhopouhé přežití se stávají jedním z největších problémů celého mezinárodního společenství," řekl.

Skutečný svět

Pro mnohé je lákavé nechat na trhu, aby situaci vyřešil. Podle tržní logiky bude s rostoucími cenami stoupat i nabídka. Žijeme ale ve skutečném světě, nikoli ve světě ekonomických teorií. V keňském údolí Rift, které je jednou z největších zásobáren potravin v Africe, zaselí zemědělci pouhou třetinu loňského objemu produkce. Neměli by je vysoké ceny potravin vést spíše k vyšším objemům? Možná ano, ale vzhledem k tomu, že prudce rostou i ceny hnojiv, nemohou si je dovolit nakoupit. Podobné zprávy přicházejí i z Mali, Laosu či Etiopie. To může vést k velké katastrofě.

Ke krizi čelem

V květnu jsem do Bernu svolal šéfy agentur OSN a dalších multilaterálních organizací zabývajících se humanitární pomocí a rozvojem. Shodli jsme se, že je nutné okamžitě jednat a přijali jsme společný plán postupu.

Nejdříve musíme nasytit hladové. Světový potravinový program (WFP) poskytuje potravinovou pomoc celkem 73 milionům lidí.

Jen na pokrytí nákladů spojených s rostoucími cenami potravin potřebuje dalších 755 milionů dolarů. Dárcovské státy a organizace zatím přislíbily 475 milionů. Pouhé sliby ale nenasytí žaludky hladových. Finanční prostředky jsou potřeba hned.

Tato krize nesmí zhatit naše úsilí. Potravinu do budoucna zajistíme především podporou drobných zemědělců. Musíme jim pomoci zajistit slušnou úrodu. Organizace OSN pro zemědělství a výživu (FAO) proto vyzvala svět ke shromáždění prostředků ve výši 1,7 miliard USD osivo, hnojiva a další vstupní suroviny nutné ke zvýšení produkce v chudých státech.

Za účelem koordinace světové reakce na současnou situaci jsem sestavil a osobně provedu zvláštní skupinu OSN pro řešení potravinové krize. Budu usilovat, aby se podařilo upřít k tomuto problému maximální politickou vůli na summitu G8 v červenci v Japonsku a na konferenci o potravinové bezpečnosti FAO v červnu v Římě.

K této krizi se musíme postavit čelem. Jsme schopni ji řešit. Máme potřebné prostředky a víme, co dělat. Nesmíme ji vnímat jen jako problém, ale také jako příležitost. Máme obrovskou šanci zaměřit se na samotné kořeny problému nejchudších lidí tohoto světa. Sedmdesát procent z nich jsou drobní zemědělci. Pokud jim dokážeme pomoci, řešení se dostaví.

Ban Ki-moon, International Herald Tribune,
1. května 2008

Jeden den na malárii nestačí

Při své loňské cestě po východní Africe jsem se náhle octl v hejnu komárů. Napadlo mě, že účinná obrana proti těmto neozbrojeným drobným útočníkům může být velmi obtížná. Malárie je neúnavný zabiják. Během doby, kterou zabere přečtení tohoto článku, nemoc usmrtí šest dětí. Každý rok se malárií nakazí půl miliardy lidí. Více než milion z nich na její následky zemře.

Expertí odhadují, že malárie brzdí ekonomický růst Afriky o 1,3 procenta ročně a zdržuje rozvoj nejchudšího tohoto kontinentu. Hospodářské ztráty vyčísľují na desítky mili-

ard dolarů. V malárií nejvíce ohrožených zemích jde na léčbu celých čtyřicet procent zdravotnických rozpočtů. To má paralyzující efekt na celkové zdraví společnosti, prosperitu a rozvoj. S tím se nemůžeme smířit. Především proto, že existuje účinná prevence, tak i léčba.

Maximální kontrola

Mezinárodní společenství už úspěšně bojovalo proti jiným smrtelným pandemiím. Vymýceny byly pravé neštovice, brzy budeme moci oslavit definitivní konec dětské obrny. Malá-

rii asi nebudeme schopni zcela eliminovat, ale budeme-li postupovat koordinovaně, můžeme ji držet pod kontrolou a významně tak omezit náklady na léčbu.

Letos poprvé je 25. duben v kalendáři vyznačen jako Světový den boje proti malárii. Ve stejný den zahájila OSN se svými partnery mezinárodní iniciativu ve prospěch aktivnějšího boje proti malárii. Je to vůbec poprvé, co se mezinárodní společenství pokouší získat nad nemocí kontrolu v takovém rozsahu. Předchozí snahy vedly k mnoha dílčím úspěchům, ovšem kvůli nedostatku zdrojů, které by

ÚSPĚCH V BOJI S MALÁRIÍ SI NEŽÁDÁ PŘÍLIŠ. HLAVNÍ JE DOSTUPNOST MOSKYTIÉR A LÉKŮ A DISTRIBUCE ÚČINNÝCH REPELENTNÍCH SPREJŮ.

umožnily důsledný boj s nemocí, jsme se museli zaměřit jen na dvě nejrizikovější skupiny – malé děti a těhotné ženy. Zachránili jsme spoustu životů, ale velké množství lidí jsme museli nechat na pospas nemoci. To jen nepomohlo jejímu dalšímu lokálnímu šíření. Malárie se tak stala endemickou chorobou, vyskytující se jen v subsaharské Africe, Asii, Jižní Americe a v karibské oblasti.

Úspěch v boji s malárií si přitom nežádá příliš. Hlavní je dostupnost moskytiér a léků

a distribuce účinných repelentních sprejů. Nákup a distribuce jedné moskytiéry, která může dobře sloužit více než pět let, přijde na pouhých deset amerických dolarů. To je zcela nenáročná investice, jíž může vláda svým občanům poskytnout účinnou ochranu. Příjemce takové pomoci pak místo pobytu v nemocnici může navštěvovat školu, chodit do práce. Společnosti tak bude mnohem užitečnější než jako pacient nemocnice. Těžko si představit lépe utracených deset dolarů.

Rwanda a Etiopie příkladem

Dobrým příkladem je Etiopie. Počet zemřelých dětí na malárii se tam v uplynulých třech letech snížil o polovinu. Rwanda dokázala snížit počet dětských obětí malárie dokonce o dvě třetiny. Obě země začaly distribuovat miliony kvalitních, insekticidy ošetřených

moskytiér a antimalarika těm, kteří je potřebují.

Je na nás, abychom obdobnou aktivitu rozšířili i do ostatních postižených zemí. Také proto jsem společně s iniciativou *Roll Back Malaria* a zvláštním zmocněncem pro boj s malárií Rayem Chambersem vyhlásil náročný, ale realistický program – do konce roku 2010 zastavit v Africe umírání na malárii. Kromě zmíněných opatření si tento cíl žádá, aby všechna zdravotnická zařízení v daných zemích měla k dispozici efektivní metody prevence a léčby. Distribuční kanály musí být posíleny a rozšířeny. Ve druhém sledu by pak měly přijít průzkumy a opatření pro možnost dlouhodobé kontroly a pokud možno úplná eliminace nemoci.

Ban Ki-moon, *The Guardian*,
25. dubna 2008

Voda znamená život

Kvůli Světovému dni vody lidé asi nepřerušší práci ani nebudou držet minutu ticha. Možná by ale měli. Každých dvacet vteřin totiž zemře na následky nemocí způsobených zavadnou vodou jedno dítě. Jeden a půl milionu dětských životů za rok. V hrůzných hygienických podmínkách žije více než dvě a půl miliardy lidí. Řešení jejich neúnosné situace zachrání mnoho životů a současně pomůže životnímu prostředí i v boji proti chudobě.

Voda je důležitá pro přežití a my bychom se podle toho měli chovat. Na rozdíl od ropy je nenahraditelná. I její zdroje se ale ztenčují a růst populace problém jen prohlubuje. Negativně působí i klimatická změna a rostoucí globální ekonomika. S její energetickou náročností roste i náročnost na spotřebu vody.

Napříč hranicemi

Problém nedostatku vody nerespektuje hranice států. Podle údajů organizace *International Alert* můžeme hovořit již o 46 státech, v nichž klimatická změna a omezené zdroje vody mohou vést v budoucnu k násilným konfliktům. V těchto zemích přitom žije 2,7 miliardy lidí. Dalším 56 státům hrozí ze stejných důvodů politická nestabilita. Tam žije 1,2 miliardy lidí. Dohromady je to více než polovina světa.

Nejde ale o problém chudých a bohatých, severu či jihu. Čína například v rámci příprav na olympiádu odvádí obrovské množství vody do oblasti Pekingu, která se dlouhodobě potýká s problémem sucha. Nedostatek vody v příštích letech se tím ale nevyřeší. Již dnes se s ním potýká celá třetina USA a pětina Španělska. Díky suchu, klimatické změně, špatnému hospodaření a nadměrné spotřebě se za posledních 30 let zmenšila rozloha Čadského jezera v centrální Africe na pouhou jednu desetinu původní rozlohy. Na tomto zdroji vody je přitom závislých 30 milionů lidí. Zprávy o vysychání slyšíme i z oblasti řeky Amazonky.

Společný jmenovatel voda

Poslední rok jsem bil na poplach v souvislosti se změnou klimatu. Výsledkem společného úsilí světa se stala tzv. Cestovní mapa z Bali, která vytýčila hlavní směr budoucích jednání o právně závazné úmluvě na omezení skleníkových plynů. Po roce 2012 by měla nahradit Kjótský protokol. Letos se budu snažit upřít pozornost světa hlavně k Rozvojovým cílům tisíciletí.

Jedním z nich je do roku 2015 snížit počet lidí bez přístupu k nezávadné vodě na polovinu. To je kriticky důležité. Zamysleme-li se nad příčinami hlavních problémů, se kterými

se potýkají nejchudší lidé – malárie, tuberkulóza, rostoucí ceny potravin, ničení životního prostředí – najdeme jejich společného jmenovatele. Tím je voda.

Na letošní září jsem do New Yorku svolal nejvyšší představitele států, abychom se v OSN dohodli, jak cíli tisíciletí dosáhnout, a to zejména v Africe. Mezitím už musíme začít přemýšlet o lepším využívání a řízení vodních zdrojů planety. Zapojit musíme nejen vlády států, ale i občanskou společnost a byznys.

Věřím, že v této otázce brzy procitneme všichni. Něco se již začíná dít. Na soukromé korporace se donedávna pohlíželo především jako na ty, kteří způsobují problémy. Znečišťují ovzduší, vodní zdroje a toky. Dnes se ale stále častěji podílejí i na řešení podobných problémů. Máme spoustu zpráv o odpovědném chování velkých firem. Potvrdilo se to i na nedávném setkání korporací sdružených v iniciativě OSN *Global Compact*. Jejím cílem je podněcovat soukromé firmy k přijetí pravidel odpovědného chování při podnikatelské činnosti. Výsledky jsou zatím jen malé kapky v moři, ale začíná se blýskat na lepší časy.

Ban Ki-moon, *The Hindu*, 22. března 2008
Článek vyšel k Světovému dni vody

Foto: OSN ✓

Demarkační linie, Egypt, 1958. Hlídky indických mírotvůrců UNEF I (1956 - 1967). Míse UNEF I byla pověřena dohledem na příměří a stahování vojenských jednotek Francie, Izraele a Velké Británie z Egypta. Později sloužila jako nárazník mezi egyptskými a izraelskými jednotkami.

unbulletin 2'08

Vychází čtvrtletně, je distribuován bezplatně.

Vydavatel Informační centrum OSN v Praze
nám. Kinských 6, 150 00 Praha 5
Telefon +420 257 199 831
Fax +420 257 316 761
info@osn.cz, www.osn.cz

Editor Michal Broža
Foto na titulní stránce OSN/Daniel Morel
Koordinační výroby Jan Smetana
Grafická úprava Pavel Lukšan, elements ds
Sazba Michal Skurovec, Jams

Ev. č. MK ČR E 14551
ISSN 1802-3231, 1802-324X

Obsah nemusí nezbytně vyjadřovat názor OSN.
Tištěno na recyklovaný papír.